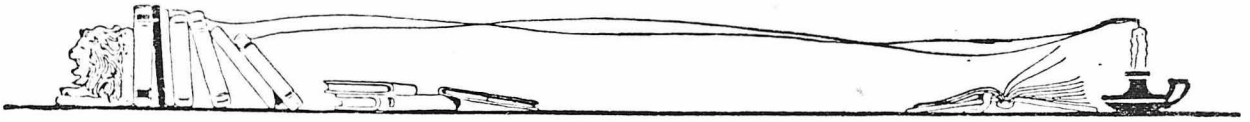

ΑΠΟ ΤΗΝ ΖΩΗΝ ΤΩΝ ΛΟΓΙΩΝ ΜΑΣ

ΤΑ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΑ ΑΠΟΜΗΜΟΝΕΥΜΑΤΑ ΤΟΥ ΠΑΥΛΟΥ ΝΙΡΒΑΝΑ

(Συνέχεια εκ του προηγούμενου)

Την ίδια βραδιά, όμως, που ξανάγιναν την εμφάνισή τους—όλα, είχαν έρθει τυχερά—βρήκα μπροστά σε μιά μοναδική επιτυχία. "Υστερ" από λίγες μέρες, ή φωτογραφία του Παπαδιαμαντή, ή πρώτη, που είχε κάνει στη ζωή, δημοσιεύθηκε, μεγαλωμένη, σε όλοσελίδο hors texte, στα «Παναθηναία». Και ή έντύπωση γενικά στάθηκε καταπληκτική.

Μέσα σ' αυτή την ειόνα βρίσκονται ολόκληρος ο Παπαδιαμαντής. Και άμφιβόλλο αν ένας ζωγράφος ή ένας γλύπτης θά μπορούσε να τον άποδώσει ποτέ τόσο ολόκληρα και τόσο τέλεια, με την ευπνοσή του και τη θέλησή του, όσον τον άπέδωσε, από τυχαία έντελέ; περιστασία—τυχαία τόχα μόνο:—ο άφωτος φανός.

Ο ζωγράφος ή ο γλύπτης που θά θέληση ποτέ ν' άναστήτη στα «Πήλοια της Τέχνης; την άτιμητή μορφή του μεγάλου μας διηγηματογράφου, μόνο άναγνώριτας τη φωτογραφία αυτή, που είναι ίδια ή ζωή, στην πιο έπιτομική της εμφάνιση, θά μπορούση να δώση ένα έργο άλλοθιαις και δικαιοσύνης.

Η τελευταία φορά, που είδα τον Παπαδιαμαντή ήταν, όπως είπα παραπάνω, λίγες μέρες πριν φύγει για τη Σιάτθα, για να μην ξαναγορήσει πια. Με μιά γιορτή, που είχαμε δώσει στον «Π. Γρασός», υπό την προστασία της πριγκιπέσσης Μαρίας Βοναπόζη του Γεωργίου, όπου, ύστερ' από τον κ. Καζλαμάνο, είχα πει κ' εγώ λίγα λόγια για το έργο του Σιαθιτη διηγηματογράφου, είχαμε μαζευη λίγα χροιάμα; προωρισμένα για να μιλή ο Παπαδιαμαντής, σε κάποια κλιניκή. Ο άλκοολισμός, που τον είχε καταβάλη σε μεγάλο βαθμό, άπειτούσε μιά συστηματική θεραπεία. Ξαναπήγα στη Δεξαμενή, με το φίλο 'Αλέο Μανρουδή, που είχα έγκαθή μ' έναν εξαιρετικό ξήλο για την έπιτυχία της γιορτής, να του πούμε πως όπληξαν άρκετα χροιάμα στη διάθεσή του και να τον πείσουμε να μιλή σε κάποια κλιניκή. Δακρυμαμένος έσχυψε—γέρος αυτός και άρρωστος—να μου φιλήση το χέρι από ευγνωμοσύνη. Ποτέ δεν αισθάνθηκα μεγαλύτερη συγκίνηση στη ζωή μου. Τράβηξα με βία το χέρι μου και του έβανα, με τρόπο, την πρόταση για την κλιניκή.

— Όχι νοσοκομείο... μου είπε ίκετυτικά. Οι νοσοκομοί είναι είνωνες. Είχε το φόβο μήπως οι νοσοκόμοι τον έρωνευθούν για την αίτια της άρρώστειας του. — Καλύτερα στην πατρίδα... πρόσθεσε. Να πεθάνω κοντά στους δικούς μου. 'Αντίκριξε το θάνατο, που ένοιωσε πια την παγομένη του πνοή, με τη γαλήνη του μεγάλου χριστιανού. — Στην πατρίδα... ξαναείπε. Θά ήτανε σκληρό και μάταιο να του 'αντισταθής κανείς. — Όπως αγαπάς, 'Αλέξανδρε. Σε λίγες μέρες έφρουγε για τη Σιάτθα και την αιωνιότητα.

VII

ΠΟΤΕ ΓΝΩΡΙΣΑ ΤΟΝ ΓΚΕΟΡΓΚΕ ΜΠΡΑΝΤΕΣ

Τον Μάρτη του 1922 είχε φτάσει στας 'Αθήνας ο Γκεοργκε Μπραντές. Όσων στους φιλόλογοι; κύλιους της «Τέχνης» και του «Περιοδικού μας» μιλούσαμε, για τον άγνωστο ακόμα τότε στους περιηγητές 'Αθηναίους μεγάλο Σκανδιναβό κριτικό, που μάς είχε πρωταγορευοθή τότε και που μιλούσαμε γι' αυτόν και άναφέρουμε το όνομα του στα άρθρα μας, σάν να τον είχαμε άνακαλύψει, δε φανταζόμουν ποτέ πως θά μου δοθή ποτέ ή ευτυχία να του σιγίζω το χέρι και να περάσω μαζί του δυό ώρες, μιλώντας για σοφά και εύθιμα πράγματα, γύρω από ένα φιλικό τραπέζι. Οι ευτυχίες όμως, που λ' ύστερο περιμένει κανείς είναι όμορφως εκείνες, που έχει κανείς περισσότερες έλπίδες ν' άποκτήση. Το μεγάλο λαχείο, που δεν έβασα ποτέ να το περιμένο σε όλη μου τη ζωή, δεν μου έπεσε ποτέ. Ο Μπραντές μου έπεσε από τον ουρανό.

Όταν διάβισα σεις έφημερίδες, ότι ο μεγάλος Σκανδιναβός—το μεγαλύτερο κοινικό πνεύμα της εποχής μας—εργάστηκε να περάση από την 'Αθήνα, δε φαντάσθηκα ποτέ, πως θά λάβω το θάρρος να τον άντικρίσω. Δεν ήτανε μόνο ο θαυμασμός μου γι' αυτόν που μ'

έβανε νί φοβόμα, μη χάσω μπροστά του τα λόγια μου, ότως τά χάνομε μπροστά στη γυναίκα, που υπερβολικά θαυμάζομε. Ήτανε και το λεπτό είνωνικό του πνεύμα,—είχα κάποια ιδέα γι' αυτό από τα έργα του και τα ανέκδοτά του—που με τρομοκρατούσε. Ο 'Αθροπος αυτός, που τον φανταζόμουν κινικό δύστροπο, κατά βίθος, όπως φανταζόμαστε διους τους κριτικούς, μη έβανε φόβο. Και έτσι, άποφάσισα να μείνω, και μετά την παρουσία του στας 'Αθήνας, ο μικρόνος θαυμαστής του, που ήμουν και πάλιν.

Τους φόβους μου αυτούς τους δυνάμωσε περισσότερο το περίφημο περιστατικό των κορέων, που τον έβαναν πασίγνωστο και στους πιο άνίδους 'Αθηναίους, τη δεύτερη ήμερα του έρχομού του, όπως δεν είχαν κάνει τα έργα του. Ομοιώνει όλοι το περίφημο αυτό περιστατικό. Όλας οι έφημερίδες των 'Αθηνών, μ' έβανε την είδηση του έρχομού του, έγραψαν, ότι ο «έπιφανής μας ξένος» είχε καταργωθή από τους κορέους σ' ένα από τα μ' καλύτερα ξενοδοχεία, που είχε κατοικήση, ότι καταμανατησμένος από την άθλιότητα αυτή, έπρόκειτο να φύγη από τον τόπο του μαρτυρίου του με την πρώτη ευκαιρία, που θά του παρουσιαζόταν, χωρίς να ιδή ούτε τον Παρθενώνα και ότι, με λίγα λόγια, «μάς έβαλλε τον άναβαλλόμενο». Με τέτοια κριτική, που είχαμε λάβει από το μεγάλο μας ξένο, ποός να τολμήση να τον άντικρίση; Χωρίς άλλο, θα μάς έβλεπε όλους σά βραμερά ξοιάμα. Επί τέλους άνακατεύθησαν 'Αρχές και Έξουσίες, του βρήκαν άλλο ξενοδοχείο, με έγγωση, ότι δεν έχει κορέους—την πρώτη νύχτα έβραβίωσαν πως δεν είχε κλειση μαζί—και έτσι άποφάσισα να μείνη ακόμα λίγες ήμέρες. 'Αλλά τί το όφελος; Σε όλους τους δημοσιογράφους, που πήγαν να του πάρουν συνεντεύξεις, το θέμα της ομιλίας του ήταν ο κορέοι. Νομίζε κανείς, πως δεν είχε δη τίποτε άλλο στη γη των θεών από κορέους. Έτσι αν ή πρώτη έντύπωση, που έλαβε ο ίδιος ήτανε οι έλληνικοί κορέοι, ή πρώτη έντύπωση, που έδωκε, ήτανε έντυπωση ενός γεροπαράξενου γερμανόη, άυπόφορου και άπλησιαστου. Με τέτοια έντύπωση, αν είχα μιά κάποια άμυδρη έλπίδα να τον γνωρίσω, την έχασα κ' αυτή.

Έξαφνα, ένα πρωί, κάποιος φίλος ήθελε να μ'ε ρωτήση αν θέλω να λάβω μέρος σε κάποιο έρχομο γέυμα που λίγοι συναδελφοί έπρόκειτο να δώσουν στο Μπραντές, σε κάποιο ξενοδοχείο της Κηφισιάς.

- Δέχτηκε; ρώτησα με άπορία.
- Δέχτηκε... μου είπε.
- Μου εγγνώσαι πως δε θά μάς φάη!
- Τέλος πάντων, ή θά μάς φάη ή θά τον φάει...

Έδέχτηκα, όχι χωρίς κάποια άνησυχία.

Το άλλο μεσημέρι στο Κεφαλάρι έξη-έπτά όλοι-όλοι, άντιπροσωπεύοντες τον κόσμο των διανοουμένων 'Αθηνών—δεν κατορθώθη να μαζευτούμε περισσότεροι—περιμέναμε στη βεράντα του ξενοδοχείου τον μεγάλο μας καλεσμένο, που άργουσε να φτάση. Επί τέλους, ένα αυτοκίνητο φάνηκε, μέσα σε μιά άποθεση σκόνης, να πλησιάζη στο ξενοδοχείο. Και σε λίγα κηφισιά απ' αυτό ένα ζωηρότατο γεροντάκι, μαζί με μιά νέα, που, όπως μάς τη σύστησε, ήτανε ή άνηψιά του, που τον άκολούθουσε στο ταξίδι του. Μας έσφιξε με εγκαρδιότητα τα χέρια, μάς δικαιολόγησε την άργοπορία του και δαν μάς έπαυε. Αυτός, λοιπόν, ήταν ο πρώτος γεροπαράξενος; 'Αλλά αγαθότερο παιδί δεν είχα ίση στη ζωή μου.

Δυό ώρες, που πέρασαν μαζί του, γύρω από ένα τραπεζί έντελώς οικογενειακό, χωρίς καμιά έπισημότητα, σάσθησαν για όλους ώρες άληθιμόντες. Θελατικώτερος σύντροφο από τον μεγάλο αυτό σοφό δεν μπορούσαμε να όνειρευθούμε.

(Άκολουθεί)

Παύλος Νιρβανάς

Γκεοργκε Μπραντές